

Talmud Tractate Berachos

Session 2

דף ב עמוד א – דף ב עמוד ב

In session 1 we learnt the first Mishna in Tractate Berachos which teaches us the time to recite the evening Shema. In the beginning of the Mishna, we were taught the **beginning** of the period when one recites Shema in the evening:

”מֵאִמְתֵי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בְּעֶרְבִין? מִשְׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנְסִים לֶאֱכֹל בְּתְרוּמָתָן”

“From when does one recite *Shema* in the evening? From the time when the priests enter to partake of their *teruma*.”

The Gemara will explain what time the priests enter to partake of their teruma, and why the Mishna chose to describe the time to begin reciting Shema in this way.

The Beginning of the Time to Recite the Evening Shema

The Gemara will establish that the time when the priests enter to partake of their teruma is the time of the emergence of the stars.

However, this leads to the question, why couldn't the Mishna say clearly that the beginning of the period to recite Shema is the time of the emergence of the stars?

The Gemara answers that the Mishna used this expression to teach us when the priests can eat their teruma.

In order for a priest to eat teruma, he must be ritually pure. In the process of ritual purification, there are three steps: 1) going to the mikvah 2) sunset 3) the atonement offering. The question is how many of these steps does the priest need to go through in order to be allowed to eat teruma?

In truth, the Torah tells us when the priests can eat their teruma:

וּבֹא הַשָּׁמֶשׁ וְטָהַר וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקֹּדְשִׁים כִּי לֶחֶמוֹ הוּא

“And the sun sets and it is purified. Afterwards, he may eat from the teruma, for it is his bread.”

The problem is that this verse can be understood in two ways. After proving the proper translation of this verse, we will understand when is the time that the priest can start eating teruma.

רש"י

משעת צאת הכוכבים – שהוא גמר ביאת השמש כדיליף לקמן (עמוד ב) :

דילמא ביאת אורו – שיאור השמש ביום השמיני ויטהר האיש עצמו בהבאת קרבנותיו ואחר יאכל :

אם כן – דהאי קרא וטהר לשון צווי הוא נימא קרא ויטהר מאי וטהר :

אם כן לימא קרא ויטהר – אע"ג דבכמה מקומות כתב 'וטהר', התם ליכא למיטע. אבל הכא דאיכא למיטעי הוה ליה למכתב ויטהר .

אדכי – לשון עבר נתפנה מן העולם השמש :

מברייתא – דקתני לקמן בשמעתין משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן וראיה לדבר צאת הכוכבים שמע מינה אין כפרתן מעכבתן :

אמר מר משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. מכדי כהנים אימת קא אכלי תרומה? — משעת צאת הכוכבים, לתני: "משעת צאת הכוכבים" !

מלתא אנב אורחיה קמשמע לן — כהנים אימת קא אכלי בתרומה — משעת צאת הכוכבים. והא קמשמע לן דכפרה לא מעכבא. כדתנא: "ובא השמש וטהר" — ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה, ואין פפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה .

וממאי דהאי "ובא השמש" ביאת השמש, והאי "וטהר" — טהר יומא .

דילמא ביאת אורו הוא, ומאי "וטהר" — טהר גבא?!

אמר רבה בר רב שילא: אם כן, לימא קרא: "וטהר", מאי "וטהר" — טהר יומא, כדאמרי אינשי: "איערב שמשא ואדכי יומא" .

במערבא, הא דרבה בר רב שילא לא שמייע להו, ובעו לה מיבעיא: האי "ובא השמש" ביאת שמשו הוא, ומאי "וטהר" — טהר יומא, או דילמא ביאת אורו הוא, ומאי "וטהר" — טהר גבא .

והדר פשוטו לה מברייתא. מדקתני בברייתא, סימן לדבר — צאת הכוכבים. שמע מינה — ביאת שמשו הוא, ומאי "וטהר" — טהר יומא .

Why couldn't the Mishna say it clearly?

The Gemara proceeds to clarify the rest of the mishna. **The Master said** in the mishna that the beginning of the period when one recites *Shema* in the evening is **משעה שהכהנים נכנסים** when the priests enter to partake of their *teruma*. However, this does not specify a definitive time. **When do the priests enter to partake of their teruma?** **משעת צאת הכוכבים** From the time of the emergence of the stars. If that is the case, then let the *tanna* teach that the time for the recitation of the evening *Shema* is from the time of the emergence of the stars.

The Mishna teaches us that one can eat Teruma before he brings an atonement offering

The Gemara responds: מִלְתָּא אַגַּב אוֹרְחִיהָ קִמְשָׁמַע לֵן Indeed it would have been simpler to say that the time for the recitation of the evening *Shema* begins with the emergence of the stars, but the particular expression used by the *tanna* teaches us another matter in passing: כְּהַנִּים אֵימַת כְּהַנִּים אֵימַת When do priests partake of their *teruma*? קָא אָכְלִי בְתִרוּמָה From the time of the emergence of the stars. וְהָא קִמְשָׁמַע לֵן דְּכַפְרָה לָּא מְעַכְבָּא And the *tanna* teaches us a new *halakha* parenthetically: failure to bring an atonement offering does not prevent a priest from eating *teruma*. In cases where an impure priest is required to immerse himself in a ritual bath and bring an atonement offering, even if he already immersed himself, he is not completely ritually pure until he brings the atonement offering. Nevertheless, he is still permitted to partake of *teruma*. Taught in passing in our mishna, this is articulated fully in a *baraita*, based on a close reading of the biblical passages. כְּדִתְנִיָּא As it was taught in a *baraita* with regard to the laws of ritual impurity, it is said: “One who touches it remains impure until evening. He should not eat of the consecrated items and he must wash his flesh with water. And the sun sets and it is purified. Afterwards, he may eat from the *teruma*, for it is his bread” (Leviticus 22:6–7). From the passage: וְבֵאֵת שָׁמֶשׁוֹ מְעַכְבְּתוֹ מִלְּאָכֹל בְּתִרוּמָה “And the sun sets and it is purified,” וְבֵאֵת שָׁמֶשׁ וְטָהַר that the absence of the setting of his sun prevents him from partaking of *teruma*, וְאִין כְּפָרְתוֹ מְעַכְבְּתוֹ וְאִין כְּפָרְתוֹ מְעַכְבְּתוֹ but failure to bring the atonement offering does not prevent him from partaking of *teruma*, may be inferred.

The Gemara discusses the proof offered in the baraita:

From where do we know “וְבֵאֵת שָׁמֶשׁ” וְבֵאֵת שָׁמֶשׁ that the phrase: “And the sun sets” וְבֵאֵת שָׁמֶשׁ refers to the complete setting of the sun, and therefore, “וְטָהַר” וְטָהַר “and it is purified” וְטָהַר refers to the fact that the day is pure, i.e., and the sun sets and it is purified is one phrase meaning that the sun will set, the air will clear, and the stars will emerge (Rav Hai Gaon)?

Perhaps the expression: “And the sun sets and it is purified” refers to the very beginning of sunset, the setting of the sun’s light. According to that explanation, וְטָהַר וְטָהַר “and it is purified” וְטָהַר what does the expression and it is purified mean? וְטָהַר נִבְרָא It means that the person will become purified. After immersing, he will wait until the beginning of sunset, and only then will he be able to eat of his *teruma* (*Tosafot*).

Rabba bar Rav Sheila said: כֵּן אִם כֵּן If so, that: And it is purified, means that the priest goes and purifies himself, לֵימָא קָרָא then let the verse say unambiguously: וְטָהַר And he will become purified. Since the Torah does not employ that language, the conclusion is: מֵאִי וְטָהַר What is the meaning of the expression: And it is purified? It means וְטָהַר יוֹמָא the day is pure, no residue of day remains, כְּדָאמְרֵי אִינְשֵׁי as people say colloquially: אֵיעֵרַב שְׁמֶשׂא וְאִדְכִּי אֵיעֵרַב שְׁמֶשׂא וְאִדְכִּי The sun has set and the day is purified.

The way this halacha was learnt in Eretz Yisrael

In the West, Eretz Yisrael, הָא דְרַבְרָה בַּר רַב שֵׁילָא לָא שְׁמִיעַ לְהוּ they did not hear this explanation given by Rabba bar Rav Sheila. וְבֵעוּ לָהּ מִיבְעֵיאַי They raised the dilemma: וְבֵאֵת שָׁמֶשׁ

הוא וְיָמַי "וְטָהַר" – טָהַר יוֹמָא אוֹ דִּילְמָא and does: And it is purified, mean the day clears away? וְיָמַי "וְטָהַר" – טָהַר גְּבָרָא Or perhaps it refers to the setting of its light at sunset, וְיָמַי "וְטָהַר" – טָהַר יוֹמָא and does: And it is purified, mean the day clears away? It refers to the purification of the person. In other words, in Eretz Yisrael, they attempted to clarify the *halakha* based on the biblical passage, but were unable to do so.

מִדְקָתַי בְּבִרְיֵיתָא. Ultimately they resolved this dilemma from a *baraita*. It was taught in a *baraita* that the time for the recitation of the evening *Shema* corresponds to the time when priests are permitted to eat of their *teruma*, יָצֵאת הַכּוֹכָבִים – טָהַר יוֹמָא a sign for which is the emergence of the stars. Therefore, שְׁמַע מִיְנֵהּ derive from here וְיָמַי "וְטָהַר" – טָהַר יוֹמָא that "and the sun sets" refers to the complete sunset, וְיָמַי "וְטָהַר" – טָהַר יוֹמָא and the expression "and it is purified" means the day clears away, as the Sages in Babylonia concluded.

Copyright The William Davidson Talmud. Translated by Rabbi Adin Even-Israel Steinsaltz. available with a Creative Commons non-commercial license

Practical halacha

The Gemara taught us that the beginning of the period when one recites Shema in the evening is יָצֵאת הַכּוֹכָבִים - the emergence of the stars. What time is the emergence of the stars?

Gemara Tractate Shabbos 35b:

"Rav Yehuda said that Shmuel said: When one can see one star in the evening sky, it is still day; two stars, twilight; three stars, night. That was also taught in a baraita: When one can see one star in the evening sky, it is still day; two stars, twilight; three stars, night.

Rabbi Yosei said: This is neither referring to large stars that are visible even during the day, nor to small stars that are visible only late at night. Rather, it is referring to medium-sized stars."

In simple words: The emergence of the stars is when we can see three medium-sized stars.

Although this sounds simple, it is very hard to know what are medium-sized stars. For this reason, the Gemara in Tractate Shabbos 34b gives us another way how to know when it is Halachicly night:

"What is the measure of the duration of twilight? Rabba said that Rav Yehuda said that Shmuel said: The time it takes to walk... three-quarters of a mil."

The time it takes to walk a mil is 24 minutes. Based on this calculation, it takes 18 minutes to walk three-quarters of a mil. According to this, twilight is 18 minutes.

These 18 minutes are twilight according to the opinion of Rabbi Yehuda. In addition to these 18 minutes, we need to add a bit more time to take into account the opinion of Rabbi Yosei:

“Rabbi Yosei says: Twilight does not last for a quantifiable period of time; rather, it is like the blink of an eye: This, night, enters and that, day, leaves, and it is impossible to calculate it due to its brevity...”

Rabbi Yehuda’s twilight ends, and only thereafter does Rabbi Yosei’s twilight begin.”

Practically speaking, Rambam (terumos 7:2) calculates that the two opinions together equal a third of an hour, i.e., 20 minutes.

The Alter Rebbe (seder hachnosas shabbos) adds that these 20 minutes start after the “true sunset”, i.e., when the sun cannot be seen even on top of the high mountains in Israel. The Alter Rebbe calculates that this is 4 minutes after the “seen sunset”, i.e., sunset at sea-level.

Based on the above calculations, three medium-sized stars can be seen 24 minutes after sunset.

It must be pointed out that the time that it takes to get dark is different in different times of the year and at places with different distances from the equator.

This that it takes 24 minutes from sunset to see three medium-sized stars, is only on a day in middle of the spring or the fall, and only in Jerusalem or any other place with the same distance from the equator.

In the summer or the winter, it will take a few minutes longer to get dark. Also, the further a place is from the equator, the longer it will take to become dark.

For example: On Sunday, March 7, 2021, sunset in Jerusalem was 5:42 pm and Tzeit Hakochovim was 6:06 pm. On the same day in New York, sunset was 5:54 pm and Tzeit Hakochovim was 6:22 pm. In Anchorage, sunset was 6:41 pm and Tzeit Hakochovim was 7:24 pm.

Let’s look at the same places on Sunday, August 1, 2021. Sunset in Jerusalem will be 7:36 pm and Tzeit Hakochovim will be 8:03 pm. In New York, sunset will be 8:11 pm and Tzeit Hakochovim will be 8:42 pm. In Anchorage, sunset will be 10:36 pm and Tzeit Hakochovim will be 11:41 pm.

(א) מגילה כ; (ב) מכלתא דרבי פ' זא פסחים סח; מגילה כ; (ג) נע"ה תוס' זבחים י"ז; ד"ה להדמיק; (ד) [מגילת ב;] (ה) [נע"ה תוס' לקמן כ.א. ד"ה יהיה חתום] טוטה לג; ד"ה ורבי; (ו) לקמן (ז) ו... (ח) כלס פ"א מ"ה נעמי פ"ד מ"ג; (ט) ח"כ פ' אמר ימות עד; (ט) פ"ן גינסת הגאונים בספר המורה; (י) פ"א ה"א; (יא) [לקמן ע;] (ב) ונע"ה תוס' זבחים כח. ד"ה אמר חתום' מנחות ג. ד"ה הכל א'.

הגהות הב"ח

(ב) גמ' דמני דערביי ברישא:

גליון הש"ס

בפתני' בדי להרחיק עין מוס' פסחים ק"כ ע"כ ד"ה אמר רבא:

בתוס' מברך ב' בדי להתפן להבריחה ב'. ע"י ומוס' לקמן ד ע"כ ד"ה דלפני ומוס' כ"ז ע"כ ד"ה והלפת וזמנילה כח ע"כ מוס' ד"ה פ"ן:
בהגהות מוהר"ם אחר מלת הבל. וע"ע נטוען ל"ד ע"כ מוס' ד"ה אלמנה:

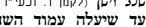

מוסף רש"י

השלמה לרש"י מדפוס שוויצ'נו בדפורה לא מעכבא. תומלחא שטיהתה מליה בקרין גרין וזכה וילמד ומוצע ארץ כפרתן מעבכתן אלא משנה ששטש ללל פ"א קרניו נלמרת מיר מוסר ללול תמוה: (ע"י ומוס' ק"ז ט"ז ד"ה דלפני ומוס' כ"ז ע"כ מוס' ד"ה פ"ן):

הע"ל (ע"ד):
לדמריין הסם ע"ל ונעלה אולכ דמשה' הנירש משמו אולכ תמרומה ג"מא כפרתי אולכ בקדשים: ביבאת השמש. שקיעת המנה: והאי וטהר טהר ירוא. והכי אמר קרא לכתשקע חתמה ויפני יוסם וטהר את מן חללו ג' עלום שנקיה. למני דהייני אלא הכוכבים לפי זמנן שקיעת אורח מהלך חמשה מילין דלמרינן כפדקסי (כ"ג):
ואחרי ילכא לן הקדשים: עד כאן השלמה

ע"ד סוף האשמורה הראשונה. שלשת מלךי הלילה קריין אשמורות, וזמנן איני לפי השללה מלוק למשמרות ש"י של מלכ"י הנהיב את מחר כח שלשה מלכ"י. לקמן ב' דיברי אשמורה (שמות יד כד). דיברי ר' אליעזר. דלית ליה בשכנך כל זמנן שני אלס עמוקין ילין נזכרין אז חמיקדש חת מלחא, דודאי אז שצמנן לשון ככר שכך יסין (לקמן ז). ובש"י ט. ע"ד שיעולה עמוד השחר. ונמשמע ליה שצמנן כל זמן שני אלס שוכינס, ויח ככלל הוה כל הלילה (לקמן ד). הקטר חליבים ואבירים. שטיין כל הלילה דכמניו (ויקרא י) על מוקדש על המזבח כל הלילה (ויקרא יח). טהר ירוא. לומר צטל לו (שבת צה).

רב ניסים גאון

גמ' ובא השמש וטהר ביאת שמשו מעכבא בראכול בתרומה. מבלל דהאי דתבא לתמונא (ויקרא יב) ואחרי יאכל מן הקדשים אינו מיוחד אלא בתרומה בלבד אלא דבר שהוא למעלה הימנה מן הקדשים אינו מותר לטמא לאוכלו לאחר ביאת השמש בלבד אלא אסור הוא כל אותה הלילה לאכול בקדשים עד שיבא ירום ויביא כפרתו ואז יחא מותר בקדשים ואיתא מפרשא במסכת יבמות כ"פ הע"ל (דף ע"ג) והכי אמרי הא דתנן טבל עיבא אולכ במעשר הגרים שמשו אולכ בתרומה הביא כפרתו אולכ בקדשים מנלן אמר רבא אמר רב חסדא ג' קראי כתיבי כתיב (ויקרא יב) לא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשור במים תלה הדבר ברחיצ' בלבד וכתי' (שם) ובא השמש וטהר [ואחרי יאכל מן הקדשים] תלה הדבר גם בביאת אור השמש והיא שעת יציאת הכוכבים וכתיב (שם י"א) וכפר עליה הכהן וטהרה תלה במירו' טהירו' גם בהקרבת קרבן ואלו המקראות היו רגאין כסותורין זה את זה ולפי שאי אפשר להיות דברי הכתובין סותרין זה את זה כי כלם נכונים למבין התיקון לנו קדמונינו פירושים והעמידו לנו כל אחד ואחד מאלו המקראות דבר שהוא מיוחד לו ואבדו לא כיצד כאן למעשר כאן לתרומה כאן לקדשים הפסוק הראשון שמתלה בו הדבר ברחיצה בלבד הוא מיוחד למעשר והפסוק השני שהצריכו לביאת השמש הוא מיוחד לתרומה אבל קדשי המזבח אין מותר לו לאכלן אלא א"כ דביא הכפרה שהוא מתחייב בה ואז תהי כפרתו גמורה דכתיב וכפר עליה הכהן וטהרה: ואני אפשר לך עיקר גורל שלמדנו ברוחניו ז"ל כי אלו הג' דברים המעשר והתרומה והקדשים כל אחד ואחד יש לו תורן ויש בו חומרת שהיא מיוחדת לו וזוהי חבירו ואע"פ ששלשתן קראן המזבח קדשים. המעשר כבר נאמר בו (דברים כ"ג) בערית הקדש מן הבית ויש בו חומרת שאין מותר לאכלו חוץ לחומת ירושלים אלא חייבין בה עליו לשאת אותה לשם ולאכלו שם דכתיב (שם י"א) לא תוכל לאכול למעשר כי אם לפני ה'; אלהין תאכלנו וכתיב (שם) והבאתם שמה. ודבר שאין יכול להביאו למקדש פודהו בשוויו (מאחרין) ואם רצה ליטלו לעצמו יש עליו לתת שומתו ומוסיף חומש דכתיב (ויקרא כ"ג) ואם גאל יגאל איש מעשעו וגו' והיו דמיו שמורין אצלו עד עת עלותו לולג מעלתו עמו לירושלים ומוציאו לשם במאכל ובמשתה דכתיב (דברים י"ד) ונתתה ככסף [וגו'] ונתתה הכסף ככל אשר תאזה נפשך. והיבי להתרות עליו דכתיב בפדשת כי תכלה לעשר (שם כ"ג) ואמרת לפני ה' אלהיך ופדושר בספרי (פרשת כי תבא) ואמרת בכל לשון לפני ה' אלהיך זה ירדו מעשר ואסור לאונן

מאימתי קורין את שמע צערבין. משעה שהכניס נכנסים לאכול בתרומתן. כהניס שנטמאו ועצלו והעריצ שמשן והגיע עתם לאכול בתרומה: **עד סוף האשמורה הראשונה.** שלש הלילה כדמפרש בגמ' (דף ג.א.). ומשמ ואל"ך עבר זמנ דלא מקרי

מו זמנ שכיבה ולא קרינן ציה בשכנך ומקמי הכי נמי לאו זמנ שכיבה לפיכך קורא קודם לכן לא ילא ידי חובתו. אם כן למה קורין אותה ציה הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי מורה והכי תניא בצריימא צברכות ירושלמי'.

ולפיכך חובה עלינו לקרומה משתחשך. ובקריאת פרשה ראשונה שאלס קורא על מטתו יאל: **עד שיעלה עמוד**

השחר. שכל הלילה קרוי זמנ שכיבה: **הקטר חליבים ואזרים.** של קרבנות שמקד דמן ציוס: **מוסון.** להעלות כל הלילה ואינן נפסלים בלינה עד שיעלה עמוד השחר והן למטה מן

המוצא דכתיבי לא ילין לזכר (שמות לה): **חליבים.** של כל קרבנות: **אזרים.** של עולה: **וכל הגאולים ליום אחד.** כגון חטאת ואשם וכצבי עגרת ומנחות

ותודה: מוסון. זמן אכילתן: **עד שיעלה עמוד השחר.** והוא מציון להיות נותר דכתיבי בתודה לא יניח ממנו עד צקר (ויקרא ז) וכלס מתודה ילמדו: **אס כן למה אמרו חכמים עד חלות.** בקריאת שמע וצחילת קדשים: **כדי להרחיק אדם מן העצירה.** אסרוס בצחילה קודס זמנן כדי שלא יצא וכלנן לאחר עמוד השחר ויחמיצו כרת וכן בקריאת שמע לזרז את האלס שלא יאמר יש לי עוד שהות ובזמן כך יעלה עמוד השחר ועבר לו זמנן.

והקטר חליבים דקתני הכא לא אמרו צו חכמים עד חלות כלל ולא קנט להו הכא אלא להודיע שכל דבר הנוגה צלילה כשר כל הלילה והכי נמי תנן בצרק שני דמנינה (דף כ:.) כל הלילה כשר לקצית העומר והקטר חליבים ואזרים: **גמ' הינא קאי.** מהיכא קא סליק דתנא ציה חוצת קריאת שמע שהתחיל לשאול כאן זמנן הקריאה: **אקרא קאי.** ושם נלמד חוצת הקריאה: **ואיציע א"פ.** הא דתנא ערבין צרישא ילין מצרייתו של עולם: **והדר תנא בשחריס.** מואמתי קורין את שמע ששחריס: **משעה אלס הכוכבים.** שהוא גמר ציאת השמש כדילף לקמן (עמוד ז): דילמא

השמש וטהר יביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה. (ע"י וממאי דהאי ובא השמש ביאת השמש והאי וטהר טהר יומא דילמא

מאימתי קורין וכו'. פי' רש"י ואנן היכי קרינן מצעדו יוס ואין אנו ממתניין לאלת הכוכבים כדמפרש בגמ' על כן פירש רש"י שקריאת שמע שעל המטה עיקר והוא לאחר לאלת הכוכבים. והכי איתא צירושלמי אס קרא קודם לכן לא ילא ואס כן

למה אנו מתפללין קריאת שמע צבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. תימא לפירושו והלא אין העולם רגילין לקרות סמוך לשכיבה

אלא פרשה ראשונה (לקמן דף ס:.) ואס כן שלש פרשיות היה לו לקרות. ועוד קשה דלרין לזכר בקריאת שמע שמים לפניה ושמים לאחריה צערצבית. ועוד לזמה קריאת שמע סמוך למטה אינה אלא צשציל המזיוקין כדלמר צסמוך (דף ה.) ואס תלמיד חכם הוא אינו רשעי. ועוד קשה דל"כ פסקינן כרצי לזשע כן לוי דלמר תפלות צלמנע תקנוס פ"י צלמנע צין שני קריאת שמע צין קריאת שמע של שחרית וצין ק"ש של ערבית. ואנן קי"ל כר' יוחנן דלמר לקמן (דף ד:.) אזהו צן העולם הנצח זה הסוקן אהולה של ערבית תתפלה. לכן פ"י ר"מ דלדרצה קריאת שמע של צית הכנסת עיקר. ואס תלמר היאך אנו

קורין את שמע בערבין. משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי ר' אליעזר. וחכמים אומרים יעד הצות. רבן גמליאל אומר יעד שיעלה עמוד השחר. מעשה ובאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות ולא זו בלבד אמרו אלא אלא אלא כל מה שאמרו חכמים עד הצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר וי' הקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר וי'וכל הגאולים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר א"כ למה אמרו חכמים עד הצות כ' כדי להרחיק אדם מן העצירה: **גמ' תנא היכא קאי דקתני**

מאימתי ותו מאי שנא א'. דתני בערבית ברישא לתני דשחרית ברישא תנא אקרא קאי כ' דכתיב י' בשכבך ובקומך והכי קתני זמנן קריאת שמע דשכיבה אימת משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ואי בעית אימא יליף מברייתו של עולם דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אי הכי סיפא דקתני י' בשחר מברך שמים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שמים לפניה ושמים לאחריה לתני דערבית ברישא. תנא פתח בערבית והדר תני בשחרית עד דקאי בשחרית פריש מילי דשחרית והדר פריש מילי דערבית: אמר מר משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. מכדי כהנים אימת קא אכלי תרומה משעת צאת הכוכבים לתני משעת צאת הכוכבים אימת מלתא אגב אורחיה קמשמע לן כהנים אימת קא אכלי בתרומה משעת צאת הכוכבים והא קמשמע לן י' דכפרה לא מעכבא כדתניא י' ובא

השמש וטהר יביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה. (ע"י וממאי דהאי ובא השמש ביאת השמש והאי וטהר טהר יומא דילמא

הוי מנלי של שנת צערצ שנת ומסתמא גס היה קורא קריאת שמע. מכל אותן תרליות משמע דקריאת שמע של צית הכנסת היא עיקר. והא דקלמר צירושלמי למה היו קורין צצכני' וכו' אומר ר"מ שהיו רגילין לקרות ק"ש קודם תפלתם כמו שאנו רגילין לומר אשרי תחלה ואתמה וציה אינה אלא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. ומכאן נראה מי שקורא ק"ש על מטתו שאין לזכר ק"ש אלא פרשה ראשונה: **ל' ר' תני דשחרית ברישא.** כדלשכמן צמניד דכתיבי של צקר תמלה: **א' הכי סיפא דקתני שחרית ברישא.** אי אמרת צשלמא דסמיך אקרא דצשכנך א"כ אינו מקפיד קרא אלא אק"ש. אלא א"א דסמיך אקרא דצרייתו של עולם א"כ קפיד אכל מילי א"כ סיפא דקתני וכו': **מברך שמים לפניה וכו'.** כדי להמתין להצרייהס צצית הכנסת. ודוקא צצית הכנסת שלהס שהיו עומדים צצדה והס מסוככים מן המזיוקים אכל צצתי כנסיות שלנו אין צריכין להמתין להצרייהס אלא צלילה: **והא קמ"ל דכפרה לא מעכבא.** וא"ת הא מנינא חדא זימנא צמס' נגעיס (פ"ד) ומייית לה צהערל (דף עד:.) העריצ שמשו אולכ בתרומה וי"ל דרגילות של משניות לאשמועינן צקוור אף למה שמפורש צכר: דילמא

לסוך ממנו מותר ומה שמשתייר ממנו לשנה הרביעית ושנה השביעית עד ערב יום טוב האחרון של פסח חייב לבעור דכתיב בפרשת ירדו בערתי הקדש מן הבית ותנא בשאר סיפוי דבי רב (שם) כי תכלה לעשר יכול בתנוכה וכו' ת"ל כי תכלה לעשר רגל שהועשרת כליון בו היו אומר זה הפסח. מכאן אמרו ערב יר"ט האחרון של פסח של רביעית של תיבית היא ביעור ברביעיה מפני מעשר עני בששלישית ובשביעית מפני מעשר עני בשששית ותניא (שם בספרי) ושנה בשנת פ"ה ט"ז בערית הקודש מן הבית זה מעשר שני ונעט רבעי. נתיחו לזוי זה מעשר לוי וגם נתיחו זה תרומה ותורתו מעשר. לגר ליתום ולאמנה זה מעשר עני לקט שכחה ופאה ותן (שם בנשונה) במנחה ביר"ט (האחרון) היו מתורנין ואמרינן עלה בגמ' דבני מערבא יתוריה ביום ראשון של פסח כדי שיהי לו לאכול בפסח יתוריה בשחרית עד כאן מצוה לאכול אלו התורות שיש במעשר ואינן בתרומה כדתנן (בבבויט פ"ב ט"ב) יש במעשר מה שאין בתרומה שהמעשר והכוכבים מעוניין הבאת מקום טוענין ורדו ואסורין לאונן וחייבין בביעור וכו' הרי אלו במעשר ובכוכבים מה שאין כן בתרומה ותנא בתוספתא (משע"ר שני פ"ב) נמי חומר במעשר שני שמעשר שני קונה את הקנקנים ואוסר (דמי עירובין) [דמי עירובין] וספק עירוביו כל שהוא טעון חומש טעון ורדו ואסור לאונן ולא הותר לאכילה אלא בפידין ואין מרדליקין בו את הני מה שאין כן בתרומה ואמרינן עלה (גימטו דף ע) דמתני' אלו אסורין לבער מהן בטומאה ואוכלן בטומאת עצמן לוקח לא קתני אלמא תני ושיירי ואמרינן (שם דף ע) אמר ריש לקיש משום דתנן (בבבויט פ"ב ט"ב) יש במעשר מה שאין בתרומה שהמעשר והכוכבים מעוניין הבאת מקום טוענין ורדו ואסורין לאונן דכתיב (ויקרא כ"ב) וכל זו לא יאכל קדש וכתיב (שם) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ובכבודת (דף י"ד) פ' שני (דברים כ"ב) רק קדשין אלו התורות (ל) והתורות שישנן בה ואינן במעשר שאם יאכלנה זו במידוי חייב מיתה בידי שמים ואם שגגה משלם קרן וחומש דכתיב (ויקרא כ"ב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ואפי' הכהן עצמו אא יאכלנה במידו כשיאזן טמא חייב מיתה דכתיב (שם) ומתו בו כי יחללוהו ותניא (שנהדרין דף ע"ג) ואלו שהן במיתה כהן טמא שאכל תרומה טהורה כו' ואין מועיל בה פדיון כלום ואינו מוציאה מקדשתה ולא תהא מותרת לישראל לעולם אלא אסורה היא עליו מכל מקום לבד מאשת כהן ועבדיו

לסוך ממנו מותר ומה שמשתייר ממנו לשנה הרביעית ושנה השביעית עד ערב יום טוב האחרון של פסח חייב לבעור דכתיב בפרשת ירדו בערתי הקדש מן הבית ותנא בשאר סיפוי דבי רב (שם) כי תכלה לעשר יכול בתנוכה וכו' ת"ל כי תכלה לעשר רגל שהועשרת כליון בו היו אומר זה הפסח. מכאן אמרו ערב יר"ט האחרון של פסח של רביעית של תיבית היא ביעור ברביעיה מפני מעשר עני בששלישית ובשביעית מפני מעשר עני בשששית ותניא (שם בספרי) ושנה בשנת פ"ה ט"ז בערית הקודש מן הבית זה מעשר שני ונעט רבעי. נתיחו לזוי זה מעשר לוי וגם נתיחו זה תרומה ותורתו מעשר. לגר ליתום ולאמנה זה מעשר עני לקט שכחה ופאה ותן (שם בנשונה) במנחה ביר"ט (האחרון) היו מתורנין ואמרינן עלה בגמ' דבני מערבא יתוריה ביום ראשון של פסח כדי שיהי לו לאכול בפסח יתוריה בשחרית עד כאן מצוה לאכול אלו התורות שיש במעשר ואינן בתרומה כדתנן (בבבויט פ"ב ט"ב) יש במעשר מה שאין בתרומה שהמעשר והכוכבים מעוניין הבאת מקום טוענין ורדו ואסורין לאונן וחייבין בביעור וכו' הרי אלו במעשר ובכוכבים מה שאין כן בתרומה ותנא בתוספתא (משע"ר שני פ"ב) נמי חומר במעשר שני שמעשר שני קונה את הקנקנים ואוסר (דמי עירובין) [דמי עירובין] וספק עירוביו כל שהוא טעון חומש טעון ורדו ואסור לאונן ולא הותר לאכילה אלא בפידין ואין מרדליקין בו את הני מה שאין כן בתרומה ואמרינן עלה (גימטו דף ע) דמתני' אלו אסורין לבער מהן בטומאה ואוכלן בטומאת עצמן לוקח לא קתני אלמא תני ושיירי ואמרינן (שם דף ע) אמר ריש לקיש משום דתנן (בבבויט פ"ב ט"ב) יש במעשר מה שאין בתרומה שהמעשר והכוכבים מעוניין הבאת מקום טוענין ורדו ואסורין לאונן דכתיב (ויקרא כ"ב) וכל זו לא יאכל קדש וכתיב (שם) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ובכבודת (דף י"ד) פ' שני (דברים כ"ב) רק קדשין אלו התורות (ל) והתורות שישנן בה ואינן במעשר שאם יאכלנה זו במידוי חייב מיתה בידי שמים ואם שגגה משלם קרן וחומש דכתיב (ויקרא כ"ב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ואפי' הכהן עצמו אא יאכלנה במידו כשיאזן טמא חייב מיתה דכתיב (שם) ומתו בו כי יחללוהו ותניא (שנהדרין דף ע"ג) ואלו שהן במיתה כהן טמא שאכל תרומה טהורה כו' ואין מועיל בה פדיון כלום ואינו מוציאה מקדשתה ולא תהא מותרת לישראל לעולם אלא אסורה היא עליו מכל מקום לבד מאשת כהן ועבדיו

(ב) לפנינו הני' התמומות והיא מוכתרת דברי רבינו ע"י נ"ע ספרי רלא פיסקא ע"י לפי הנוס' הישנה נ"ר"א בתרומה כו'.

מאימתי פרק ראשון ברכות

ב.

מאימתי קורין וכו'. פי' רש"י ואנן היכי קרינן מצעדו יוס ואין אנו ממתניין לאלת הכוכבים כדמפרש בגמ' על כן פירש רש"י שקריאת שמע שעל המטה עיקר והוא לאחר לאלת הכוכבים. והכי איתא צירושלמי אס קרא קודם לכן לא ילא ואס כן למה אנו מתפללין קריאת שמע צבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. תימא לפירושו והלא אין העולם רגילין לקרות סמוך לשכיבה

אלא פרשה ראשונה (לקמן דף ס:.) ואס כן שלש פרשיות היה לו לקרות. ועוד קשה דלרין לזכר בקריאת שמע שמים לפניה ושמים לאחריה צערצבית. ועוד לזמה קריאת שמע סמוך למטה אינה אלא צשציל המזיוקין כדלמר צסמוך (דף ה.) ואס תלמיד חכם הוא אינו רשעי. ועוד קשה דל"כ פסקינן כרצי לזשע כן לוי דלמר תפלות צלמנע תקנוס פ"י צלמנע צין שני קריאת שמע צין קריאת שמע של שחרית וצין ק"ש של ערבית. ואנן קי"ל כר' יוחנן דלמר לקמן (דף ד:.) אזהו צן העולם הנצח זה הסוקן אהולה של ערבית תתפלה. לכן פ"י ר"מ דלדרצה קריאת שמע של צית הכנסת עיקר. ואס תלמר היאך אנו

קורין את שמע בערבין. משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי ר' אליעזר. וחכמים אומרים יעד הצות. רבן גמליאל אומר יעד שיעלה עמוד השחר. מעשה ובאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות ולא זו בלבד אמרו אלא אלא אלא כל מה שאמרו חכמים עד הצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר וי' הקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר וי'וכל הגאולים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר א"כ למה אמרו חכמים עד הצות כ' כדי להרחיק אדם מן העצירה: **גמ' תנא היכא קאי דקתני**

מאימתי ותו מאי שנא א'. דתני בערבית ברישא לתני דשחרית ברישא תנא אקרא קאי כ' דכתיב י' בשכבך ובקומך והכי קתני זמנן קריאת שמע דשכיבה אימת משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ואי בעית אימא יליף מברייתו של עולם דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אי הכי סיפא דקתני י' בשחר מברך שמים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שמים לפניה ושמים לאחריה לתני דערבית ברישא. תנא פתח בערבית והדר תני בשחרית עד דקאי בשחרית פריש מילי דשחרית והדר פריש מילי דערבית: אמר מר משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. מכדי כהנים אימת קא אכלי תרומה משעת צאת הכוכבים לתני משעת צאת הכוכבים אימת מלתא אגב אורחיה קמשמע לן כהנים אימת קא אכלי בתרומה משעת צאת הכוכבים והא קמשמע לן י' דכפרה לא מעכבא כדתניא י' ובא

השמש וטהר יביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה. (ע"י וממאי דהאי ובא השמש ביאת השמש והאי וטהר טהר יומא דילמא

הוי מנלי של שנת צערצ שנת ומסתמא גס היה קורא קריאת שמע. מכל אותן תרליות משמע דקריאת שמע של צית הכנסת היא עיקר. והא דקלמר צירושלמי למה היו קורין צצכני' וכו' אומר ר"מ שהיו רגילין לקרות ק"ש קודם תפלתם כמו שאנו רגילין לומר אשרי תחלה ואתמה וציה אינה אלא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. ומכאן נראה מי שקורא ק"ש על מטתו שאין לזכר ק"ש אלא פרשה ראשונה: **ל' ר' תני דשחרית ברישא.** כדלשכמן צמניד דכתיבי של צקר תמלה: **א' הכי סיפא דקתני שחרית ברישא.** אי אמרת צשלמא דסמיך אקרא דצשכנך א"כ אינו מקפיד קרא אלא אק"ש. אלא א"א דסמיך אקרא דצרייתו של עולם א"כ קפיד אכל מילי א"כ סיפא דקתני וכו': **מברך שמים לפניה וכו'.** כדי להמתין להצרייהס צצית הכנסת. ודוקא צצית הכנסת שלהס שהיו עומדים צצדה והס מסוככים מן המזיוקים אכל צצתי כנסיות שלנו אין צריכין להמתין להצרייהס אלא צלילה: **והא קמ"ל דכפרה לא מעכבא.** וא"ת הא מנינא חדא זימנא צמס' נגעיס (פ"ד) ומייית לה צהערל (דף עד:.) העריצ שמשו אולכ בתרומה וי"ל דרגילות של משניות לאשמועינן צקוור אף למה שמפורש צכר: דילמא

לסוך ממנו מותר ומה שמשתייר ממנו לשנה הרביעית ושנה השביעית עד ערב יום טוב האחרון של פסח חייב לבעור דכתיב בפרשת ירדו בערתי הקדש מן הבית ותנא בשאר סיפוי דבי רב (שם) כי תכלה לעשר יכול בתנוכה וכו' ת"ל כי תכלה לעשר רגל שהועשרת כליון בו היו אומר זה הפסח. מכאן אמרו ערב יר"ט האחרון של פסח של רביעית של תיבית היא ביעור ברביעיה מפני מעשר עני בששלישית ובשביעית מפני מעשר עני בשששית ותניא (שם בספרי) ושנה בשנת פ"ה ט"ז בערית הקודש מן הבית זה מעשר שני ונעט רבעי. נתיחו לזוי זה מעשר לוי וגם נתיחו זה תרומה ותורתו מעשר. לגר ליתום ולאמנה זה מעשר עני לקט שכחה ופאה ותן (שם בנשונה) במנחה ביר"ט (האחרון) היו מתורנין ואמרינן עלה בגמ' דבני מערבא יתוריה ביום ראשון של פסח כדי שיהי לו לאכול בפסח יתוריה בשחרית עד כאן מצוה לאכול אלו התורות שיש במעשר ואינן בתרומה כדתנן (בבבויט פ"ב ט"ב) יש במעשר מה שאין בתרומה שהמעשר והכוכבים מעוניין הבאת מקום טוענין ורדו ואסורין לאונן וחייבין בביעור וכו' הרי אלו במעשר ובכוכבים מה שאין כן בתרומה ותנא בתוספתא (משע"ר שני פ"ב) נמי חומר במעשר שני שמעשר שני קונה את הקנקנים ואוסר (דמי עירובין) [דמי עירובין] וספק עירוביו כל שהוא טעון חומש טעון ורדו ואסור לאונן ולא הותר לאכילה אלא בפידין ואין מרדליקין בו את הני מה שאין כן בתרומה ואמרינן עלה (גימטו דף ע) דמתני' אלו אסורין לבער מהן בטומאה ואוכלן בטומאת עצמן לוקח לא קתני אלמא תני ושיירי ואמרינן (שם דף ע) אמר ריש לקיש משום דתנן (בבבויט פ"ב ט"ב) יש במעשר מה שאין בתרומה שהמעשר והכוכבים מעוניין הבאת מקום טוענין ורדו ואסורין לאונן דכתיב (ויקרא כ"ב) וכל זו לא יאכל קדש וכתיב (שם) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ובכבודת (דף י"ד) פ' שני (דברים כ"ב) רק קדשין אלו התורות (ל) והתורות שישנן בה ואינן במעשר שאם יאכלנה זו במידוי חייב מיתה בידי שמים ואם שגגה משלם קרן וחומש דכתיב (ויקרא כ"ב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ואפי' הכהן עצמו אא יאכלנה במידו כשיאזן טמא חייב מיתה דכתיב (שם) ומתו בו כי יחללוהו ותניא (שנהדרין דף ע"ג) ואלו שהן במיתה כהן טמא שאכל תרומה טהורה כו' ואין מועיל בה פדיון כלום ואינו מוציאה מקדשתה ולא תהא מותרת לישראל לעולם אלא אסורה היא עליו מכל מקום לבד מאשת כהן ועבדיו

עין משפט
ג
ר מצוה

א א מ"י פ"א מהלכות ק"ש הלכה ט' סמיג עשין י"ח טור ושע' אר"ח סמיג רל"ה סעיף א':
ב ב ג מ"י ומ"ג סס טו"שע שס סעיף א':
ג ד מ"י פ"ד מהל' מעשה קרבנות בלצה צ' סמיג עשין (קריב') [קמ"ג]:
ד ה מ"י פ"י שס הלכה ט' [סמ"ג ע"ז]:
ה ו מ"י פ"א מהל' ק"ש בלכה ס' סמיג עשין י"ט טור אר"ח ט"י נ"ח וטו"שע ט' רל"ז ספי"א:
ו ז מ"י פ"ו מהל' תרומות ה"צ [סמ"ג לאון צ"נין]:

תורה אור השלם

- ↑ ושנתקח לנזיר ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשבתך ובקמץ:
דברים ו ז
- ↑ ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד:
בראשית א ה
- ↑ ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא:
ויקרא כב ז

רבינו חננאל

בתנ"י. מומתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסין לאכל בתרומתן. דקיימא לן דקריאת שמע בשעת צאת הכוכבים. ובירושמי' בתחלת מסכת תני, הקרא קודם לכן לא יצא ידי חובתו, א"כ קורין אותה בבית הכנסת, ובהו יוסי ק"י קורין אותה בשביל שהיא חובה אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. לדברי ירושלמי ממתין בהרכות בקריאת שמע שעל מטתו, ושנמר אמרו בברכמם וגו', וקורא על מטתו פרשה שמע והיא אם שמרתו שמעו והיא פרשת ציצית שאין זמן ציצית בלילה. [ונעל אותה קריאה נאמר שאם נגמס כבינה אין מקיצינן אותה אלא בפסוק ראשון כדי לקרות קריאת שמע ויבטח הוכיז יציאת מצרים ויברך ברכות של קריית שמע בבית הכנסת וירוצם בהן ואפי' מעבוד יום כמו שנתבאר בפרק תפלת השחר]'. גמ' תנא היכא קאי וכו'. ויביא לן גמא היכא קאי דקתני מימתי קורין את שמע ועוב בעיא אותה אמי התחיל לאררי בקרית שמע של ערבית ליתני בשעת שחרית ברישא. ומשטינן להתירוהו אינא תנא קריא קאי דכתיב ודברתם עם מיכן שחייב אדם לקרא קריית שמע. ומפרש הוא קרא בשכבך ובקומך, של ערבית בשכבך (ויקרא י) [ואחר] כך של שחרית ובקומך ואיפשינו טהרה. אי הכי סיפא דקתני וכו'. (והאח) [ונתמחה] וא הכי את דתני בשחרית נגתי של ערבית ברישא.

רב ניסים גאון (המשך)

לאכול ממנו ואם נטמא אסור באכילה והואכלו חייב מלקות ואם היה שמן אסור להדליקו

